Žargonizmi u književnim prijevodima s bugarskog i makedonskog na hrvatski jezik

Sušić, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:573920

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti

Jezično-prevoditeljski smjer

ŽARGONIZMI U KNJIŽEVNIM PRIJEVODIMA S BUGARSKOG I MAKEDONSKOG NA HRVATSKI JEZIK

MAGISTARSKI RAD

15 ECTS bodova

Student: Luka Sušić

Mentorice: doc. dr. sc. Ana Vasung, doc. dr. sc. Virna Karlić

Zagreb, 28. siječnja 2020. godine

Student: Luka Sušić

Mentorice: doc. dr. sc. Ana Vasung, doc. dr. sc. Virna Karlić

U Zagrebu, 28. siječnja 2020. godine

Izjava o neplagiranju

Ja, Luka Sušić, kandidat za magistra/u južne slavistike, izjavljujem da je ovaj magistarski rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da niti jedan dio magistarskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz kojega necitiranog rada. Isto tako izjavljujem da nikoji dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

_____

POTPIS

Sažetak

Tema ovoga diplomskog rada prevođenje je žargonizama na hrvatski jezik u okviru prijevoda književnih djela na bugarskom i makedonskom jeziku. U uvodnom dijelu rada predstavlja se teorijski okvir proučavanja žargona, njegova definicija i obilježja te se navode primjeri žargonizama u južnoslavenskim jezicima. U narednom se poglavlju predstavljaju traduktološke teorije i njihovi pristupi prevođenju te se tumače pojedina prevoditeljska rješenja. Razrada teme temelji se na analizi odabranog korpusa književnih djela na bugarskom i makedonskom jeziku, odnosno njihovih prijevoda na hrvatski jezik. Usporedbom originala i njihovih prijevoda, s posebnim naglaskom na prijevodima žargonizama, kritički se razmatraju i obrazlažu odabiri prijevoda pojedinih prevoditelja. Pri analizi se primjenjuju znanja iz traduktoloških teorija, u okviru kojih se tumače pojedini prevoditeljski postupci. U analizu su uključeni primjeri koji se sastoje od dijelova originalnog teksta te njihova prijevoda na hrvatski jezik, a prethodno se daje i tipologija prevoditeljskih rješenja utvrđenih analizom. Analiziraju se primjeri iz bugarskog romana *Propast* (bug. *Разруха*) Vladimira Zareva, originalno na bugarskom jeziku te iz makedonske zbirke priča *Moj muž* (mak. *Мојот маж*) Rumene Bužarovske, u izvorniku na makedonskom jeziku. Zaključak rada predstavlja sažetak provedene analize te sadrži i autorovu osobnu procjenu i raspravu o prikladnosti pojedinih prijevodnih rješenja.

Ključne riječi: žargonizmi, književni prijevod, bugarski jezik, makedonski jezik, hrvatski jezik

JARGONISMS IN LITERARY TRANSLATIONS FROM BULGARIAN AND MACEDONIAN TO CROATIAN LANGUAGE

Summary

The subject of this thesis is translating jargonisms to Croatian language, based on translations of literary works originally written in the Bulgarian and Macedonian language. The introduction of the thesis presents the general theoretical aspect of jargon, its definition and features, and gives a few examples of jargonisms in South Slavic languages. The translation theories and their approach to translating and particular translation solutions are presented in the following chapter. The analysis is based on studying the chosen corpus of literary works in Bulgarian and Macedonian and their translations to Croatian. By comparing the original works and their translations, with special focus on translating jargonisms, the given translations are critically reviewed and reasoned. The theoretical part also presents some translatological theories which explain the particular translation solutions. Each claim about a particular translation is accompanied by an example of it, which consists of a part of an original text and its translation to Croatian. Also, the typology of translation solutions in the analysis is given previously. The analysis is based on examples from the novel *Decay* (*Разруха*) by Vladimir Zarev, originally in Bulgarian language and from the short story collection *My Husband* (*Мојот маж*) by Rumena Bužarovska, originally written in Macedonian. The conclusion consists of summarizing the previous analysis and contains the author's personal opinion on the translations and their relevance.

Keywords: jargonisms, literary translation, Bulgarian language, Macedonian language, Croatian language

Sadržaj

1. Uvod..... ..6
2. Žargon 8
3. Žargonizmi u književnosti…….11
4. Žargonizmi i traduktologija……...14
   4.1. Traduktološke teorije……..14
   4.2. Žargonizmi u kontekstu teorije prevođenja……..…….....17
   4.3. Tipologija prijevodnih metoda……...….18
5. Analiza prijevoda žargonizama na primjerima iz bugarske i makedonske književnosti..20
   5.1. Metodologija i cilj istraživanja…….20
   5.2. Korpus……..20
6. Prikaz zbirke novela *Moj muž*…….21
7. Analiza prijevoda: *Moj muž*……22
   7.1. Prijevod neutralizacijom…….....22
   7.2. Prijevod žargonizmom…….23
   7.3. Prijevod dijalektizmom……....24
8. Prikaz romana *Propast*…….25
9. Analiza prijevoda: *Propast*……..26
   9.1. Prijevod neutralizacijom.....26
   9.2. Prijevod žargonizmom.....28
   9.3. Prijevod pejorativom/vulgarizmom/arhaizmom…….....29
   9.4. Prijevod dijalektizmom……30
   9.5. Prijevod deminutivom.....31
   9.6. Prijevod nestandardnom grafijom.....31
10. Rasprava……..33
11. Zaključak…….35
12. Literatura…….37

1. Uvod

Sustavno lingvističko proučavanje jezičnog fenomena poznatog kao *žargon* ili pak *sleng* ili *šatra* pojava je novijeg datuma, započeto u okviru sociolingvističkih istraživanja. Tradicionaln(ij)i lingvistički pristup nalagali su prvenstveno proučavanje književnog jezika, dok se žargon kao supstandardni varijetet smatrao „nižim“ oblikom jezika, izvan znanstvenog interesa. Razvojem sociolingvistike u drugoj polovici 20. stoljeća žargon postaje predmetom lingvističkog interesa u kontekstu proučavanja razgovornog sloja jezika, iako se žargonske riječi koriste i u nekim drugim jezičnim slojevima.

Žargon se najčešće određuje kao sociolekt – razgovorni varijetet adolescenata. Međutim, nije rijedak slučaj da se žargonizmi javljaju primjerice u reklamama ili reportažama s elementima razgovornog stila. Isto tako, nije novost da se i u književnosti, odnosno u književnoumjetničkom stilu, obilato koriste žargon ili žargonske riječi i izrazi, posebice frazemi. O žargonu u književnosti napisane su brojne studije, no ono što još uvijek nije dovoljno istraženo problemi su njegova prevođenja. Kako se, naime, radi o jezičnoj kategoriji izvan standardnog jezika te kojoj su svojstvene relativno brze promjene na području leksika a time i ograničena razumljivost, prevođenje žargona nije jednostavan zadatak. U ovome radu pokušat će se kroz analizu prijevoda dvaju književnih djela, u kojima je prisutna upotreba žargona, utvrditi kako su žargonizmi u njima prevedeni na hrvatski, , koja prevodilačka rješenja su upotrijebljena te na kraju otvoriti raspravu o njihovoj prikladnosti.

Uvodna poglavlja rada posvećena su prikazu obilježja žargona te o njegovoj upotrebi u književnosti. U prvom se poglavlju, oslanjajući se na znanstveni članak *Država u banani i mrak sniženja - žargonizmi u svakodnevnom jeziku* (Skelin Horvat i Muhvić-Dimanovski 2010), razmatraju lingvistički pristupi žargonu, definicije i osnovne značajke te kako dolazi do tvorbe žargonizama. Također, preispituje se tumačenje žargona kao sociolekta, to jest kao jezičnog varijeteta društvene skupine. Nadalje, u narednom poglavlju, sa studijom Nikole Košćaka *Šrajbenzi spiku?* (2018) kao polazištem, obrađuje se tema upotrebe žargona u književnom stvaralaštvu. Razmatra se povijest žargona te njegovih uloga i značenja u književnosti, uz navođenje pojedinih primjera, posebice iz hrvatske *jeans*-proze ili proze u trapericama, stila u književnosti južnoslavenskog jezičnog područja u kojem je žargon jedan od ključnih elemenata.

Kao teorijski okvir razmatraju se traduktološke teorije te njima pripadajući prevoditeljski postupci, koje se koriste kao polazište pri analizi prevoditeljskih postupaka primijenjenih u prijevodima analiziranih djela. Traduktološke teorije navode se kao temelj već poznatih i opisanih prevoditeljskih postupaka pri prevođenju žargonizama, koji se zatim uspoređuju s postupcima u ovdje analiziranim prijevodima. Postupci u prijevodima analiziranih djela imenovani su i podijeljeni prema leksikografskim odrednicama riječi korištenih za prijevod žargonizama. Primjerice, ako bi se engleski žargonizam „mate“ ili bugarski „аркадаш“ preveo hrvatskim „frend“ (s leksikografskom odrednicom *žarg.* za žargonizam), taj bismo postupak nazvali *prijevodom žargonizmom*. Ili, ako bismo, na primjer, isti žargonizam preveli kao „pajdaš“ (s oznakom *reg.*, za regionalizam), radi se, dakako, o *prijevodu regionalizmom*, itd., dok će se u slučaju prijevoda riječju iz standardnog jezika koristiti termin *prijevod neutralizacijom.* Valja napomenuti da će se u pojedinim slučajevima leksikografskih odrednica bliskog značenja (primjerice *reg.*, regionalizam i *dijal.*, dijalektizam) uzimati u obzir samo jedna od njih, zbog neusklađenosti hrvatskih rječnika u njihovu opisu, pa će tako i riječi koje su jednom navedene kao *razg.* (riječi iz razgovornog jezika), a drugdje kao *žarg.* (žargonizam), biti promatrane kao žargonizmi.

U nastavku slijede analize prijevoda žargonizama u dva književna djela, kojima prethode prikazi njihova sadržaja i zastupljenost te funkcija žargonizama u njima. U analizi su u potpoglavljima, podijeljenima prema prijevodnim postupcima koje obrađuju, najprije navedeni primjeri prijevoda, a zatim njihova objašnjenja i obrazloženja.

Nakon prijevodne analize slijedi rasprava u kojoj se ukratko prikazuju i razmatraju zaključci analize, sagledavaju se primijenjeni prijevodni postupci te se raspravlja o njihovim prednostima i nedostacima. U zaključku rada sažimlje se njegov sadržaj, razmatraju se prijevodni postupci i povezuju s teorijskim okvirom. U konačnici, daje se kritički osvrt na pojedine prijevodne postupke te na prijevod žargonizama u djelima u cjelini.

Cilj ovoga rada istražiti je i prikazati na koji se način mogu tretirati, te kako se u praksi tretiraju, žargonski izrazi iz stranih jezika prilikom procesa prevođenja na hrvatski jezik. Kao primjeri stranih jezika uzeti su bugarski i makedonski jezik, koji kao i hrvatski jezik pripadaju južnoslavenskoj jezičnoj porodici. Unatoč njihovoj srodnosti, oni sadrže brojne specifične žargonske riječi i izraze koji se na različite načine mogu prenijeti na naš jezik.

2. Žargon

U lingvistici se žargon najčešće promatra kao jedan od jezičnih varijeteta ili slojeva jezika, s time da se određuje različitim definicijama. Tako, primjerice, pod pojmom *žargon* jedna skupina stručnjaka smatra govore pojedinih društvenih skupina koje povezuju starosna dob, profesija i drugi sociolingvistički faktori, dok druga skupina drži da je riječ o specifičnom gradskom govoru, odnosno urbanom sociolektu koji je sastavljen iz elemenata standardnog jezika, različitih specijalnih žargona, lokalnih govora i narječja (usp. Pavlovski 2000: 75). S druge strane, primjerice, Ranko Bugarski dijeli žargon na tri podskupine: stručni, supkulturni i omladinski žargon (usp. Bugarski 2003: 180), odredivši ga tako u najširem mogućem smislu. O položaju koji žargon zauzima s obzirom na funkcionalne stilove jezika također ne postoji konsenzus. Dok je prema jednima on dio razgovornog funkcionalnog stila, prema drugima on prelazi granice tog stila jer se razgovorni stil još uvijek smatra dijelom standardnog jezika, a žargon izlazi izvan okvira standarda. Ipak, većina jezikoslovaca slaže se s time da je žargon razgovorni jezični varijetet vezan za određene društvene skupine koji se razlikuje od stilski neutralnoga jezika (usp. Skelin Horvat i Muhvić-Dimanovski 2010: 339).

Iako se žargon prvenstveno promatra kao nestandardni jezični varijetet, nije rijetkost da žargonizmi s vremenom postanu dio razgovornog funkcionalnog stila, a time i standardnog jezika. Žargonski se jezični registar, naime, vrlo brzo mijenja pa tako u njega neprestano ulaze nove riječi, a postojeće zastarijevaju. Neke od njih, pak, postanu sastavnicom jezičnog standarda. Osim razgovornog, stil s kojim je žargon usko povezan publicistički je funkcionalni stil, kao i književnoumjetnički funkcionalni stil, o kojem će biti više riječi u sljedećem poglavlju. Uloga publicističkog stila prenošenje je informacija iz svih sfera javnoga života, stoga su njegove karakteristike izuzetna jezična raznolikost i upotreba raznovrsnih specijalnih žargona vezanih za različita područja života, poput sporta, politike, kulture, itd. Pored takve uporabe žargona, ponekad se koriste i žargonski izrazi kojima je svrha izazvati efekt ekspresivnosti te privući pozornost čitatelja ili gledatelja (usp. Mihaljević i Kovačević 2006: 6). Općenito je mišljenje mnogih jezikoslovaca da riječi iz žargona s vremenom lako ulaze u publicistički i(li) književnoumjetnički stil upravo zbog svoje ekspresivnosti i moći izražavanja govornikova nekonformističkog stava prema temi o kojoj govori – iako i žargonski izrazi, nakon izvjesnog vremena, zbog česte uporabe gube na svojoj izražajnosti. Uloga medija i sredstava javne

komunikacije smatra se važnom i za širenje uporabe pojedinih žargonizama koji se u njima pojave i koje upotrijebe neke važne osobe prisutne u medijima.

Jedna od bitnih značajki žargona razlika je i u njegovoj razumljivosti s obzirom na generacijske i druge socijalne razlike među govornicima. Uzrok tome upravo je nestalnost žargonskog jezičnog fonda, odnosno nestajanje jednih žargonizama, njihove semantičke promjene te ulazak novih žargonizama u upotrebu. Uzrok brzine takvih promjena leži i u promjenama u izvanjezičnoj stvarnosti. Nedvojbeno je da tehnološkim napretkom i društvenim razvojem dolazi do pojave sve većeg broja znanstvenih i stručnih područja te općenito inovacija u ljudskim životima, , što sa sobom donosi određeni specijalni vokabular (usp. Skelin Horvat i Muhvić-Dimanovski 2010: 355). S druge strane, aktivni sudionik u produkciji žargonskog sloja jezika svakako je mlada populacija. Mladi su ljudi putem obrazovanja, korištenja novih tehnologija, učenja jezika te veće izloženosti utjecaju drugih kultura najizravnije izloženi društvenim i jezičnim promjenama, što se redovno reflektira i u njihovu načinu izražavanja i izboru riječi koje koriste. Nerijetko nove generacije same stvaraju svoje riječi za određene elemente izvanjezične stvarnosti te ih koriste u međusobnoj komunikaciji, potaknute potrebom iskazivanja jezične kreativnosti i ekspresivnog izražavanja te stvaranja vlastite kulture (ili potkulture), različite od one odrasle i starije populacije. Na taj način žargon funkcionira kao sociolekt, odnosno jezik određene društvene skupine, koja se žargonom koristi kao identifikacijskim sredstvom koje njene pripadnike izdvaja od ostalih skupina. Pritom svojom promjenjivošću žargon dodatno osnažuje svoju identifikacijsku ulogu (usp. Bugarski 2003: 13).

Tvorba riječi u žargonu provodi se na različite načine. Prema Bugarskom (2003), one u pravilu nastaju: 1) pridavanjem novih značenja već postojećim standardnim riječima pomoću metafore (*patolog* (duševni bolesnik), *krtica* (doušnik)); 2) posuđivanjem i modificiranjem posuđenica iz stranih jezika (*spika* (jezik, govor, razgovor), *caltati* (platiti)) ; 3) premetanjem glasova i slogova (*vozdra*, *ptarši*); 4) premetanjem i dodavanjem glasova (*ubicašinje* (šibica)); 5) skraćivanjem (*faks*, *profa*, *Amer*); 6) svođenjem na inicijale (*šbbkbb* (što bi bilo kad bi bilo)) ; 7) slaganjem (*šverc-komerc*); 8) slijevanjem (*čoporativno* (čopor+kolektivno)); 9) sufiksacijom (uključuje velik broj sufiksa koji se dodaju riječima, napose imenicama (*-aža*,*-ancija*, *-ište*, *-aner*, itd.); u južnoslavenskim jezicima općenito najproduktivnija vrsta tvorbe riječi).

Iako je, dakle, kao jezična kategorija u južnoslavenskoj filologiji još uvijek marginaliziran, žargon je do danas postao predmetom brojnih lingvističkih studija, pa tako i onih traduktoloških.

3. Žargonizmi u književnosti

Brojne studije o jeziku književnih djela svjedoče o tome da je razgovorni jezik, a time i žargon, već dugo vremena zastupljen u književnosti (npr. Košćak 2018, Kolanović 2005). Za potrebe ovoga rada izuzetno se korisnom pokazala studija *Šrajbenzi spiku?* autora Nikole Košćaka (2018), koja okuplja stilističke analize odabranih hrvatskih proznih djela napisanih na žargonu. Osim toga, u knjizi je predstavljen i kratak povijesni pregled te tumačenje uporabe žargona u književnosti. U nastavku slijedi prikaz upotrebe žargonizama u književnosti temeljena na Košćakovim istraživanjima.

Kao jedna od reprezentativnih književnih postupaka u kojem kolokvijalni jezik i žargon igraju važnu ulogu takozvani je *skaz*, pripovjedni postupak koji su opisali ruski formalisti, nazvavši ga prema vrsti ruske narodne priče u kojoj pripovjedač pripovijeda o nekom stvarnom događaju i dopunjuje ga vlastitim izmaštanim pojedinostima. Kako je riječ o narodnoj priči, pripovjedači skaza obično su „ljudi iz naroda“, neobrazovani pojedinci čiji je govor obogaćen raznim obilježjima govornog jezika, dijalektizmima, frazemima, pa i žargonom. Riječ je, naime, o postupku pri kojem se takva priča, tj. pripovijedanje, uklapa kao sastavni dio nekog većeg književnog djela, obično pripovijetke ili romana, te svojim odudaranjem od autorova jezika sugerira nepouzdanost dotičnog pripovjedača. Neki od vodećih umjetnika skaza bili su, među ostalima, Gogolj i Zamjatin. Primjeri upotrebe kolokvijalnog jezika u književnosti javljaju se i u francuskom romanu 19. i 20. stoljeća, u vezi s kojim se prvi put otvara rasprava i o ideološkoj dimenziji upotrebe pučkog jezika u književnosti. Pučki se jezik ovdje određuje kao sociolekt, odnosno varijetet kojim se služe pripadnici radničke klase - nove društvene skupine nastale zahvaljujući industrijskom razvoju tijekom 19. stoljeća. Kako u tom razdoblju postoji snažna napetost između radničke klase i građanskog sloja te kako je francuska književnost tog doba počivala na standardnom jeziku, povezanom s višim, obrazovanijim slojevima, pučki je jezik, a s njime i prikaz radničke klase u književnosti, promatran kao ideološki element subverzivnosti. Nadalje, kao zanimljive primjere Košćak (ibid.) navodi i romane *Paklena naranča* Anthonyja Burgessa te *Goli ručak* Williama Burroughsa. U njima se upotreba žargona temelji na pretpostavci autorâ da se književnost naročito konzumira među srednjom klasom, koja je u stanju identificirati se s likovima koje romani prikazuju te da je tako moguće postići i potencijalni

subverzivni učinak književnosti, kako tumači teoretičar Roger Fowler u knjizi *Linguistic Criticism* (1986).

U domaćem, pa tako i u južnoslavenskom kontekstu, također postoje primjeri književnih djela pisanih na žargonu. Jedan od najreprezentativnijih svakako je tzv. proza u trapericama ili *jeans*-proza. Riječ je, kako navodi književni teoretičar Aleksandar Flaker (1977.), o književnoj vrsti koja je obilježila hrvatsku književnost 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, a čiji su protagonisti mahom urbani mladi ljudi koji svojim načinom života, jezikom, glazbom i načinom odijevanja (koji je uključivao i traperice ,tj. *jeans*, kojima ova vrsta duguje svoj naziv) prkose ustaljenim normama svijeta odraslih te stvaraju vlastitu supkulturu. Ovakvi su romani, odnosno njihovi likovi, bili nadahnuti romanom J. D. Salingera *Lovac u žitu* iz 1951. godine te njegovim glavnim likom Holdenom Caulfieldom, koji predstavlja lik buntovnog mladog čovjeka te čiji se način izražavanja temelji gotovo isključivo na govornom jeziku, tj. žargonu mladeži, koji će postati značajan element i u hrvatskoj *jeans*-prozi. Žargonski jezik u tim djelima, kako tumači Flaker, više ne predstavlja subverzivnu, već opozicijsku komponentu te primjećuje da je u njima prisutan dijalog jezika mladih i standardnog jezika, a u hrvatskoj varijanti tog žanra i polemika urbanog idioma s ruralnim dijalektima. Flaker tumači da se pored osnovne opozicije u romanima u trapericama, one između standardnog jezika i urbanog jezika mladih ljudi, javlja i druga opozicija, između kolokvijalnog gradskog jezika i ruralnih idioma, upravo kao vid osporavanja ruralizma kao razvojne perspektive hrvatske proze (usp. Flaker 1983: 88). Ipak, Flaker ne zanemaruje i pojedine subverzivne aspekte uporabe žargona u prozi u trapericama, kao što je suprotstavljanje dotadašnjem stilu i jeziku u književnosti. Na subverzivni potencijal te prozne vrste upućuje ističući primjere Ivana Slamniga i Antuna Šoljana, čiji su se romani svojevremeno našli na udaru kritike, te romana *Čangi* Alojza Majetića, koji je svojedobno čak i zabranjen te kasnije objavljen u izmijenjenoj verziji.

Prema Košćaku, o ulozi i upotrebi žargonskog jezika u književnim djelima odgovore nam može dati kritički i kontekstualistički orijentirana stilistika, koju je utemeljio ruski teoretičar književnosti Mihail Mihailovič Bahtin. On je još tridesetih godina prošloga stoljeća uočio postojanje različitih socijalnih i ideoloških čimbenika koji utječu na stvaranje i čitanje književnoga teksta. Utvrdio je razne stilske postupke kojima se različiti stvarni idiomi, kao utjelovljenja različitih svjetonazora, prikazuju u književnom djelu te stavljaju u međusobne odnose. Njegov pojam *raznorečie* ili heteroglosija označava tu društveno-jezičnu raslojenost

unutar književnog djela. Nadalje, ruski filolog i književnik Viktor Šklovski uvodi pojmove *defamilijarizacija* i *začudnost*, kojima upućuje na odstupanje od norme određenih tipova diskursa, a time i određenih društvenih skupina i njihovih svjetonazora, imajući na umu međusobnu povezanost jezika i načina razmišljanja.

Košćak ističe kako su mnogi kasniji književni teoretičari napokon uvidjeli da se kao tip diskursa kojemu je imanentno odstupanje od jezičnog (i književnog) standarda te koji je kao takav prepoznatljiv čitateljima, žargon u književnom stvaralaštvu u svojim počecima povezivao s ljudima na rubu društva i zakona, koji se takvim jezikom pretežito koriste. Time su književnici tog doba jasno davali do znanja postojanje očitih klasnih razlika, koje se ogledaju i u jeziku. U tome se ogleda i njihova opozicija višoj društvenoj klasi, kojoj se pripisuje veće naginjanje standardnom jeziku. Kasnije tijekom povijesti, kada je žargon već izgubio dio svog subverzivnog potencijala, njegova upotreba u književnosti postala je znak otklona nove generacije autora od ustaljenih jezičnih normi u književnosti. Time su ti autori, najčešće pripadnici mlađih generacija, ukazivali na učmalost suvremene književne produkcije i njenog jezičnog stila, ali i afirmirali likove mladih buntovnika, koji prkose svijetu odraslih odjećom, glazbom, stilom života, ali i jezikom. Upotreba žargona u književnosti prisutna je i danas, kada više ne predstavlja novost, no ona i dalje ima potencijal društvene kritičnosti i opozicije jezično-književnim standardima (usp. Košćak 2018: 14).

4. Žargonizmi i traduktologija

4.1. Traduktološke teorije

Prevođenje žargonskih izraza i riječi nerijetko predstavlja velik izazov prevoditeljima jer je riječ o leksiku koji je usko vezan za sredinu i kulturni kontekst u kojem se razvija i koristi. Stoga se prevoditelji često odlučuju na različite načine njihova prevođenja, koji proizlaze iz nekih od najznačajnijih traduktoloških teorija.

U nastavku ponuđen je kratak prikaz različitih i najznačajnijih traduktoloških teorija koje su kroz povijest razvijali različiti lingvisti i traduktolozi te koje su utjecale na razvoj različitih postupaka i pogleda na prevođenje. Samim time, one su utjecale i na pristup pojedinih prevoditelja prevođenju žargonskih riječi i izraza u književnim djelima. Slijedi prikaz najznačajnijih traduktoloških teorija prema španjolskom autoru Virgiliu Moyi iz njegova djela *La selva de la traducción: teorías traductológicas contemporáneas* (2004. g.).

> 1. *Lingvistička teorija*, koju su razvili kanadski lingvisti Jean Paul Vinay i Jean Darbelnet te britanski lingvist J. C. Catford, počiva na strukturalizmu i nastoji pronaći „idealni i jedinstveni ekvivalent“, no zanemaruje promjenjivost jezika kroz vrijeme. Njihova se teorija zasniva na nekoliko načela: a) *strukturalizam*: polazeći od De Saussureovih dihotomija jezika i govora te označenika i označitelja, prednost se daje jeziku i označeniku, čime se stječe lingvistička kompetencija, koja ipak sama nije dovoljna za tumačenje čina prevođenja kao međukulturne komunikacije; b) *postojanost značenja*: Vinay i Darbelnet tvrde kako prevoditelj polazi od značenja, čime se značenju pridaje značajka postojanosti i nepromjenjivosti, no ono ovisi i o prevoditelju i o čitatelju; c) *poznavanje motivacije autora originala*; d) *idealni i jedinstveni ekvivalent*; e) *„duh“ jezika*. Za razliku od Vinaya i Darbelneta, Catford ističe važnost uloge konteksta, to jest, prema njegovim riječima, *komunikacijske situacije*, no ipak nastoji tumačiti prevođenje strogim znanstvenim i „matematičkim“ pravilima, što je nedostatak njegove teorije. Osim toga, uvodi pojmove *formalne ekvivalencije*, koji označava poklapanje značenja dvaju riječi iz različitih jezika prema njihovim rječničkim definicijama, te *tekstualne ekvivalencije*, koja označava

poklapanje u određenom kontekstu, te dopušta promjene (eng. *shifts*) u slučaju njihovog nepoklapanja. Lingvistička teorija, dakle, promatra prevođenje kao jednostavnu lingvističku operaciju, dok ga suvremene teorije smatraju složenim činom međukulturne komunikacije.

2. *Teorija o dinamičkoj ekvivalenciji*, koju donosi Eugene Nida, stavlja veći naglasak na značenje i čitatelja teksta te na njegovu reakciju na prijevod, iako i dalje promatra prevođenje kroz prizmu lingvistike. Nida, naime, kao temelj uzima lingvistički pristup te polazi od lingvističkih struktura i semantičke analize, no također i proširuje ideju ekvivalencije te naglašava značenje komunikacije. Osim toga, dopušta mogućnost nekoliko točnih prijevoda, smatrajući kako sve ovisi o čitatelju te uzimajući u obzir važnost kulturoloških razlika među čitateljima. Prema Nidi, *dubinska struktura*, odnosno sadržaj prevedene poruke, mora biti jasna i funkcionirati u novom kulturnom kontekstu na isti način kao i u izvornoj kulturi. Time se postiže *dinamička ekvivalencija*, to jest isti ili sličan doživljaj poruke kod čitatelja u ciljnoj kulturi u odnosu na doživljaj u onih u izvornoj kulturi.

3. *Interpretativna teorija*, razvijena u pariškoj prevoditeljskoj školi ESIT, naglašava veću važnost prevođenja značenja riječi nasuprot prevođenju samih riječi. Predstavnici ove teorije po prvi puta naglašavaju da se prevođenje ne može promatrati isključivo u okvirima tradicionalne lingvistike jer postoje i element koji utječu na prijevod, a nisu isključivo lingvistički. Oni razlikuju *značenje* i *smisao*, gdje značenje pripada sferi jezika i ne ovisi o kontekstu, dok se smisao ostvaruje u govoru i predstavlja ono što pošiljatelj poruke želi iskazati. Stoga ističu da je potrebno usredotočiti se na prevođenje *smisla* poruke. Također, smatraju da postoje dvije vrste ekvivalencija, tzv. *transkodifikacijska* i *prijevodna ekvivalencija*. Transkodifikacijska ekvivalencija odnosi se na ekvivalenciju u *značenju*, dakle izvan konteksta i u riječima, što je čini usporedivom s Nidinom *formalnom ekvivalencijom*. Prijevodna ekvivalencija odnosi se pak na ekvivalenciju u *smislu*, dakle unutar konteksta te u sadržaju prevedene poruke, stoga se može usporediti s *tekstualnom ekvivalencijom*, dok je samo prevođenje, prema teoretičarima, kombinacija ovih dvaju ekvivalencija. Također, smatraju kako se proces prevođenja odvija u tri faze:

razumijevanje, *deverbalizacija* i *preformulacija*, dok je osnovna postavka ove teorije da prijevod mora odražavati ono što je htio reći autor originala te izazvati u primateljima poruke isti efekt kao i original. Većina kritika ove teorije usmjerena je na činjenicu da nije moguće mjeriti učinak teksta na njegove čitatelje te da se njegovo razumijevanje razlikuje među pojedinim čitateljima.

4. *Teorija „skoposa"*, koja nastaje 1970-ih godina u Njemačkoj, stavlja fokus na svrhu (tj. „skopos") prijevoda, te zagovara radikalan način prilagodbe prijevoda ciljnoj kulturi i jeziku. Ova teorija također se oslanja na neke Nidine ideje, a najbitnije postavke su joj usmjerenost ka originalnom tekstu, razmatranje funkcije originalnog teksta i prijevoda te važnost subjektivnih elemenata doživljaja teksta. Sam naziv teorije potječe od grčke riječi *skopos*, koja znači „namjena" ili „svrha". Taj naziv potječe od temeljnog postulata ove teorije, prema kojem ne postoji jedan jedinstven točan prijevod izvorne poruke, već ih ima onoliko koliko je njezinih namjena, koje određuju i različite strategije prevođenja, a pristup prevođenju određen je kulturnom pozadinom, vanjskim uvjetima, društvenim i osobnim značajkama sugovornika te njihovim međusobnim odnosima.

5. *Polisistemska teorija* drži da ne postoji jedan i jedinstven točan prijevod, već više njih, te da na prijevod utječu čimbenici poput ideologije, poetike, kulturnog konteksta i jezične djelatnosti. Kao i u ranijim teorijama, i ovdje je prisutno mišljenje da ne postoji samo jedan, već više točnih prijevoda nekog teksta, a osnovno mjerilo je njegova prihvatljivost i položaj unutar ciljne kulture. Taj se položaj, prema Gideonu Touryju, jednom od predstavnika teorije, može odrediti usporedbom s hipotetskim trećim tekstom, zvanim *tertium comparationis*, koji se temelji na originalnom tekstu te je sastavljen pomoću metajezika temeljenog na prirodnom jeziku. On također smatra da postoje tri vrste normi u prevođenju: preliminarne, operativne i inicijalne. Pod preliminarnim normama smatra one koje odgovaraju na pitanja o politici prevođenja u ciljnoj kulturi, odnosno koja se djela, autori, književnosti i žanrovi najviše prevode, te prevodi li se izravno s originala ili preko drugih prijevoda. Operativne norme odnose se na konkretne odluke koje donosi prevoditelj tijekom procesa prevođenja, a koje utječu na jezični i književni profil teksta,

dok inicijalna norma podrazumijeva mogućnost izbora prevoditelja između stvaranja prijevoda vjernog originalu i onog prihvatljivog u ciljnoj kulturi te njihove kombinacije.

6. *James Holmes i teorija o prevođenju kao metaknjiževnosti* fokusiraju se na prevođenje poezije te uspoređuju prevođenje sa stvaranjem književnosti, uspostavljajući tezu da se ono odvija na četiri načina: imitacijom forme originalnog teksta, prevođenjem u formi koja u ciljnoj kulturi ima jednaku funkciju kao i forma originalnog teksta, koncentriranjem na prevođenje značenja teksta te stvaranjem nove forme. Također, prema Holmesu, prevoditelj se pri susretu s poezijom mora odlučiti između *prenošenja zvuka* i *prenošenja slike*, pri čemu se odabirom jedne žrtvuje druga opcija, a sam Holmes naginje prvoj opciji. Prema njemu, idealan prijevod je onaj koji istovremeno čuva akustičke značajke originala te njegove pjesničke slike, a prevođenje književnosti za njega je jedna vrsta metaknjiževnosti, odnosno „književnosti o književnosti".

4.2. Žargonizmi u kontekstu teorije prevođenja

Pored tumačenja procesa prevođenja općenito, traduktologija se u svojim teorijskim postavkama dotiče i prevođenja pojedinih jezičnih fenomena, poput frazema, kulturnih realija te stilski obilježenih riječi. Iako, naime, konkretno žargonizmi nisu zastupljeni u korištenoj traduktološkoj literaturi, njih možemo promatrati kao dio potonjih, stilski obojenih riječi. Njima su se u teoriji prevođenja među ostalima bavili i bugarska traduktologinja Ivana Davitkov (2016) te češki teoretičar prijevoda Jiří Levý (1982). Davitkov tako govori o *transformaciji* (usp. Davitkov 2016: 18), prijevodnoj strategiji koja proizlazi iz transformacijsko-generativne gramatike Noama Chomskog, a može imati više očitovanja. Jedno od njih odnosi se na interpretaciju verbalnih znakova pomoću drugih znakova iz istog jezika, poput sinonima, parafraza i drugih sredstava (isto, 19). Ovako definiran, postupak transformacije nameće se kao najadekvatniji za prijevod stilski obilježenih riječi, pa tako i žargonizama. Naime, ako u ciljnom jeziku ne postoji riječ ekvivalentna onoj iz izvornog jezika, koja je pritom i stilski obojena, transformacija nam dopušta da za prijevod upotrijebimo riječ koja nije nužno stilski obojena, no po osnovnom je značenju bliska onoj iz izvornog jezika.

Levý s druge strane ističe razlikovanje *invarijantnih* i *varijabilnih elemenata* informacije u prijevodima (usp. Levý 1982: 8). Pritom invarijantni elementi podrazumijevaju one koji u prijevodu moraju biti sačuvani, dok se varijabilni mogu slobodnije prenijeti, ovisno o vrsti teksta te namjeni prijevoda (isto, 7). Prema Levýju, kod prevođenja umjetničke proze prisutna su četiri invarijantna elementa: denotativno i konotativno značenje, stilski obojene riječi te konstrukcija rečenice. U skladu s time, stilski obojene riječi u književnosti trebale bi se prevoditi tako da se njihova stilska obojenost sačuva i u prijevodu.

Iz ovih dvaju teorijskih aspekata možemo iščitati dva različita pristupa prema prevođenju stilski obilježenih riječi, što uključuje i žargonizme. Dok je prema jednome takve riječi moguće *neutralizirati*, odnosno prevesti stilski neutralnim riječima s istim ili sličnim značenjem, drugi nalaže da takve riječi u prijevodu treba prenijeti u neizmijenjenom obliku, to jest bez izmjena na polju stila i semantike.

4.3. Tipologija prijevodnih metoda

S obzirom na raznolikost prethodno opisanih teorija i njihovih viđenja procesa prevođenja te teorijskih okvira o prijevodu stilski obojenih riječi, prevoditelji primjenjuju raznolike prijevodne postupke koji iz njih proizlaze, što se, dakako, ogleda i u načinima na koje se prevode žargonizmi. U nastavku se navodi tipologija načina prevođenja žargonizama koji su obuhvaćeni u ovome radu. Navedena je tipologija rezultat prijevodne analize djela te potječe od autora ovog rada. Navedeni primjeri potječu iz književnih djela i njihovih prijevoda odabranih za ovaj rad.

1. Prijevod neutralizacijom, tj. riječju iz standardnog jezičnog registra. Ovaj se način primjenjuje u slučaju kad u ciljnom jeziku ne postoji adekvatan žargonizam koji značenjski odgovara onome u izvornom jeziku ili kada prevoditelj smatra da je u danom kontekstu u ciljnom jeziku bolje primijeniti riječ iz standardnog registra. Teorijski se oslanja na postupak transformacije Chomskoga te na primjenu formalne ekvivalencije kod Eugenea Nide. Primjer: *њејсе* (mak.) – *svejedno* (hrv.)

2. Prijevod žargonizmom, tj. ekvivalentnom rječju iz žargonskog registra ciljnog jezika. Riječ je, dakle, o idealnoj situaciji kada u ciljnom jeziku možemo pronaći odgovarajuću riječ iz istog, žargonskog registra poput one u izvornom. Stoga ovaj postupak slijedi Nidinu dinamičku ekvivalenciju, pa čak i teoriju „skoposa“ te poštuje Levýjev postulat o stilski obojenim riječima. Primjer: *шеф* (bug.) – *šef* (hrv.)

3. Prijevod dijalektizmom, to jest, riječju koja pripada nekom dijalektu ciljnog jezika. Kako dijalektizmi, kao i žargonizmi, također odudaraju od jezičnog standarda, oni mogu poslužiti kao prijevodni ekvivalent za žargonizam u izvornom jeziku. Primjer: *фалти* (mak.) – *šlaufi* (hrv.)

4. Prijevod vulgarizmom. Ovaj način podrazumijeva riječi koje se u nekom jeziku smatraju nepristojnima te se njihova upotreba ne preporučuje. Stoga su takva riječi najčešće automatski označene i kao žargonizmi, zbog njihove nestandardne i vrlo ograničene upotrebe. Vulgarizmom se prevodi najčešće žargonizam pogrdna značenja ili koji je upotrijebljen u situaciji gdje bi se mogao na njegovu mjestu naći i vulgarizam. Primjer: *посерковец* (bug.) – *seronja* (hrv.)

5. Prijevod deminutivom, odnosno umanjenicom, u slučaju kada se u govornom jeziku želi ukazati na prisan odnos prema kome ili čemu. Kako se i ovdje radi o obilježju razgovornog jezika, ponekad se i deminutivom prevodi žargonizam. Primjer: *баба* (bug.) – *bakica* (hrv.)

6. Prijevod nestandardnom grafijom**.** Odstupanje pojedinih riječi od standardnog jezika te govor koji odstupa od pravila standarda ponekad se može efektno prenijeti u ciljni jezik ako zanemarimo ili preoblikujemo pravopisna pravila standardnog jezika. Primjer: *да ми таковам* (bug.) – *bemti* (hrv.)

5. Analiza prijevoda žargonizama na primjerima iz bugarske i makedonske književnosti

5.1. Metodologija i cilj istraživanja

Analiza se temelji na usporedbi dvaju književnih djela, jednog na bugarskom te drugog na makedonskom jeziku, s njihovim prijevodima na hrvatski jezik. Pritom je posebna pažnja posvećena prijevodima riječi i frazema iz žargona, koji će biti prikazani u primjerima. Analizi svakog djela posvećeno je jedno poglavlje, dok su potpoglavlja naslovljena prema pojedinim načinima prevođenja žargonizama, a u njima se zatim navode primjeri u kojima se očituje navedeni način prevođenja. Primjeri se sastoje od rečenice ili dijela rečenice koji sadrže žargonizam u izvornom jeziku te u prijevodu, a žargonizmi u njima istaknuti su podebljanim slovima i kurzivom. Nakon navođenja primjera u potpoglavljima se obrazlažu pojedini načni prevođenja. Ovakva se analiza provodi s ciljem utvrđivanja zastupljenosti pojedinog načina prevođenja, koja se očituje u brojnosti primjera koji mu odgovaraju. Nakon analize, u raspravi se razmatraju rezultati analize prijevoda, a na temelju načina prevođenja koji se pokažu kao dominantni određuje se eventualna sličnost s nekom od ranije prikazanih traduktoloških teorija.

5.2. Korpus

U ovom radu analizirani su zbirka kratkih priča *Moj muž* makedonske autorice Rumene Bužarovske te roman *Propast* bugarskog pisca Vladimira Zareva. Ova djela odabrana su zbog prisutnosti žargonizama u njima te postojanja njihova prijevoda na hrvatski jezik. Prijevod zbirke *Moj muž* objavljen je 2016. godine u izdanju nakladnika VBZ, a zbirku je preveo Ivica Baković. Roman *Propast* u hrvatskom se prijevodu pojavio 2015. godine u izdanju Edicija Božičević, u prijevodu Ksenije Banović. Navedeni hrvatski prijevodi korišteni su za usporedbu s djelima na izvornim jezicima u predstojećoj analizi.

6. Prikaz zbirke novela *Moj muž*

Zbirka priča *Moj muž* makedonske autorice Rumene Bužarovske objavljena je 2014. godine u originalu na makedonskom jeziku, a 2016. u prijevodu na hrvatski jezik. Ova je zbirka u najvećoj mjeri napisana na standardnom jeziku, no on je mjestimice obogaćen i izrazima iz govornog sloja jezika.

Likovi u pričama većinski su žene, njihovi muževi i njihova djeca te bliža okolina. Njihov jezik blizak je književnojezičnom standardu, uz supstandardne elemente upotrijebljene u skladu sa sociolingvističkim profilom pojedinih karaktera. Žargonizmi su stoga u djelu umjereno zastupljeni u funkciji profiliranja i davanja „životnosti" likovima i njihovu smještanju u svakodnevni, neformalni ambijent.

Ova zbirka od jedanaest kratkih priča sastoji se od priča kojima su zajednički likovi žena-pripovjedačica, koje opisuju svoje muževe i svoj odnos s njima. Žene u pričama vrlo su različite, kao i njihovi odnosi s muževima, ali i djecom, roditeljima, prijateljima i kolegama. Također, njihovi se muževi međusobno podosta razlikuju; bave se različitim profesijama te zauzimaju različite položaje u društvu. Ipak, njihovim je ženama zajednički podređen položaj u odnosu na svoje muževe, kojima društvo tradicionalno pridaje prestižan položaj u odnosu na njihovu poziciju „domaćice". Ipak, Bužarovska ne dijeli likove na „loše" muškarce i „dobre" žene, već realno prikazuje bračnu svakodnevicu u Makedoniji 21. stoljeća.

Ženski su likovi u pričama vrlo raznoliki i dobro razrađeni, a položaj i način života njihovih muževa često se reflektira na njih i njihova razmišljanja o njima. Zbirka je hvaljena zbog vještog profiliranja ženskih likova, bogatstva sadržaja usprkos ekonomičnoj formi kratke priče te negativnog stava prema patrijarhalnim odnosima u društvu. Tome osobito doprinosi činjenica da su za pripovjedačke likove izabrane žene, što čitatelju pruža uvjerljiv pogled na žensko shvaćanje vlastita položaja u braku i društvu. Osim toga, prepoznat je i njezin način iznošenja radnje i refleksija likova pomoću jezika „običnih ljudi", koji je od kritike shvaćen kao najzahtjevniji način izlaganja sadržaja zbirke, a istodobno jednostavan i čitak.

7. Analiza prijevoda: *Moj muž*

Analiza prijevoda navedene zbirke pokazala je kako u prijevodu postoje brojna prevoditeljska rješenja za prijevode žargonizama. U nastavku primjeri žargonizama i njihovih prijevoda bit će podijeljeni s obzirom na prevoditeljska rješenja, odnosno na neke od ranije navedenih načina za njihovo prevođenje koji su u tim primjerima ostvareni.

7.1. Prijevod neutralizacijom

1. a) „**Демек**, се шегуваше, ама мислам дека сепак верува дека е во право.“ (str. 5.)
   b) „**Tobože** se šalio, ali mislim da ipak vjeruje da je u pravu.“ (str. 7.)

2. a) „(…), осетив бес во неговиот глас и **се пишмалив** што го одбив.“ (str. 5.)
   b) „ (…), osjetila sam bijes u njegovu glasu i **požalila** što sam ga odbila.“ (str. 7.)

3. a) „ **Hejce**, во таквите моменти неговите зборови ужасно ме возбудуваа.“ (str. 6.)
   b) „ **Svejedno**, u takvim su me trenucima njegove riječi strašno uzbuđivale.“ (str. 8.)

4. a) „ (...), **оти** сега знам дека друга не знае. (str. 7.)
   b) „ (...), **jer** sada znam da drugu i ne zna. (str. 9.)

5. a) „(...) - а мисли и дека **не ме бива** за поезија, (...)(str. 8.)
   b) „(...), a i smatra da **nisam talentirana** za poeziju, (...)(str. 10.)

U ovim je primjerima zastupljen prijevod žargonizama leksemima koji pripadaju standardnom jeziku, stoga je ovdje riječ o prevoditeljskom postupku *neutralizacije*. Prevoditelj se na taj postupak odlučio najvjerojatnije zbog nepostojanja adekvatnog žargonskog ili barem manje formalnog izraza u hrvatskom jeziku koji bi odgovarao značenju riječi u gore navedenim

primjerima. Iako je stoga takav postupak opravdan, nedostatak mu je odstupanje od duha originalnog teksta. Gledajući iz traduktološke perspektive, riječ je o postupku čiji je izbor blizak *lingvističkoj teoriji*, iako se radi o valjanim ekvivalentima navedenih riječi i izraza, ipak je u njima izostavljen onaj dio značenja koji govori o kontekstu njihove upotrebe, ali i o promjenama u jeziku tijekom povijesti. Ipak, ovakav je prevoditeljski izbor opravdan upravo zbog nedostatka potpunog ekvivalenta, odnosno riječi u hrvatskom jeziku koja nosi isto značenje kao i makedonska, a istovremeno pripada razgovornom sloju jezika.

7.2. Prijevod žargonizmom

1.
   a. „ Сега знам дека сите тие **поетчиња** се правеа важни – (str. 7.)
   b. „ Sada znam da su se svi ti **stihoklepci** pravili važni – (…) (str. 9.)

2. a. „ Ајде, шетај, **бубај** си“ (str. 5.)
   b. „ Hajde, idi, **štrebaj**“ (str. 7.)

3. a. „ На сите фотографии има „поетската **фаца**“ – (…) (str. 8.)
   b. „ Na svim fotografijama ima „poetsku **facu**“ - (…) (str. 10.)

4. a. „ Си го **фрцка газот** лево-десно кога оди на високите штикли.“ (str. 11.)
   b. „ **Mrda guzicom** lijevo-desno hodajući na visokim petama.“ (str. 14.)

5.a. „ (…), а и супата не морам **џабе** да ја фрлам. (str. 15.)
   b. „ (…), a i juhu ne moram **bezveze** bacati. (str. 18.)

U navedenim primjerima žargonski izrazi i riječi iz makedonskog jezika prevedeni su ekvivalentnim, žargonskim izrazima i riječima iz hrvatskoga jezika. Ovakvo rješenje odabrano je

u ovim slučajevima upravo zbog mogućnosti prijevoda makedonskog žargonizma odgovarajućim hrvatskim žargonizmom, za razliku od prethodnih primjera, gdje hrvatski žargonski ekvivalenti za navedene makedonske nisu postojali te se stoga posegnulo za riječima i izrazima iz standardnog jezika koji nose ista značenja, odnosno imaju zajedničkog referenta u oba jezika. U ovim je, dakle, primjerima postignut *idealni ekvivalent*, na koji se pozivaju mnoge traduktološke teorije. U pojedinim primjerima moglo se posegnuti i za *formalnim ekvivalentom*, odnosno ostvariti veću vjernost originalnom tekstu. Tako se, primjerice, u 4. primjeru *џабе* moglo prevesti i regionalizmom *džabe* ili *džaba*, no vjerojatno je presudila prevelika regionalna obojenost te riječi te je stoga izbor pao na neutralniji žargonizam *bezveze*.

7.3. Prijevod dijalektizmom

1. a. „ (…), со **фалти** околу половината и под мишките, (…) (str. 9.)
   b. „ (…), sa **šlaufima** oko struka i ispod pazuha (…) (str. 11.)

2. a. „ Го зеде **филџанот** и ми рече: (…)(str. 27.)
   b. „ Uzela je **fildžan** i rekla mi: (…)(str. 30.)

Gore navedeni primjeri ilustriraju prijevod makedonskog *žargonizma* hrvatskim *dijalektizmom* ili regionalizmom, odnosno za prijevod riječi ili izraza iz razgovornog sloja makedonskog jezika odabrane su riječi ili izrazi koji su karakteristični za neki dijalekt, to jest regionalni govor hrvatskog jezika. Ipak, zbog njihove nepripadnosti standardnom jeziku i činjenice da tvore dio razgovornog sloja jezika, te su riječi poslužile kao sasvim primjereno prijevodno rješenje za žargonizme iz navedenih primjera. Mana ovakvog prijevoda bila bi smještanje radnje i(li) likova u određenu dijalektalnu sredinu u izvornoj kulturi te poistovjećivanje sa sličnom takvom u ciljnoj kulturi, no prijevodi dijalektizmom tek su povremeno prisutni.

8. Prikaz romana *Propast*

Bugarski autor Vladimir Zarev 2003. godine na bugarskom je jeziku objavio roman *Propast*, dok je njegov prijevod na hrvatski jezik objavljen 2015. godine. Glavna tema njegova romana je tranzicija, odnosno propast socijalizma i uspostava demokratskog režima u Bugarskoj. Što se tiče jezika i zastupljenosti žargonizama u djelu, situacija je slična kao i u slučaju zbirke *Moj muž*. Iako je, u romanu pripovjedačev jezik dominantno standardni, kao i jezik likova, žargonizmi su mjestimice prisutni u govoru likova kao sredstvo karakterizacije i ambijentacije radnje. Pored toga, u romanu se mjestimice pojavljuju i pripadnici nekih socijalnih skupina koje se koriste različitim oblicima žargona, poput vojnika, narkomana, itd. Radnja romana predstavljena je u dvije narativne linije. Prva govori o Martinu Sestrimskom, koji je u vrijeme socijalizma bio uspješan pisac i kulturni djelatnik, no s dolaskom demokracije doživljava dekadenciju zajedno s kulturnim životom u svojoj zemlji. Druga donosi priču o Bojanu Tilevu, poslovnom čovjeku koji novonastale kaotične ekonomske prilike iskorištava za vlastito bogaćenje. Riječ je, dakle, o metanarativnoj formi, gdje se priča o Bojanu Tilevu predstavlja kao književno djelo autora Martina Sestrimskog, a te dvije narativne linije povezane su određenim lajtmotivima, od kojih je najznačajniji motiv propasti, kako društvene, tako i osobne. Martin Sestrimski, naime, predstavlja utjelovljenje dekadentnog intelektualca: sredovječni je književnik u kreativnoj krizi koji se sve više odaje alkoholu, nezaposlen je, no pokušava preživjeti baveći se kojekakvim poslovima, oženjen je književnom teoretičarkom Veronikom koja je ogorčena njime te ga na kraju ostavlja. Jedna kći mu je ovisnica o drogi dok je druga emigrirala u SAD. S druge strane, Martin je iznimno inteligentan, posjeduje suptilan smisao za ironiju, no zbog svoje naivnosti postaje žrtvom kapitalizma. Drugi protagonist romana je Bojan Tilev, glavni lik romana koji Martin piše. On je, naime, temeljen na stvarnom liku biznismena Bojana, bivšeg Martinova kolege, kojeg Martin jednom prilikom moli da mu financira knjigu. Bojan Tilev je u vrijeme socijalizma radio kao fotograf, no tijekom promjene režima iskoristio je neke sumnjive veze da bi na nelegalan način prikupio silno bogatstvo. Iako se Bojanova životna priča podosta razlikuje od njegove, Martin u nju ubacuje neke elemente iz svoje biografije povlačeći tako paralele između sebe i Bojanova lika. Osim Sestrimskog i Tileva, roman obiluje šarolikim sporednim likovima, tvoreći mračnu, ali i uvjerljivu sliku bugarskog društva u vrijeme tranzicije te gradeći efektnu paralelu između propasti društva u cjelini i propasti individualnih likova unutar toga društva.

9. Analiza prijevoda: *Propast*

Kao i u prethodnom slučaju makedonske zbirke priča, i ovdje se jezik književnog djela umnogome zasniva na standardnom jeziku, kako u originalu tako i u prijevodu. Ipak, na pojedinim mjestima u romanu vidljivo je da pisac pokušava dočarati autentičan jezik društvenih skupina kojima se roman bavi, a to su jednim dijelom i predstavnici „običnog naroda“, kojima je svojstven jezik nesputan strogim pravilima standarda.

9.1. Prijevod neutralizacijom

1. a. „С ниската си разумност той усещаше моето духовно превъзходство и непрекъснато ми **правеше номера**, подиграваше се с мен.“ (str. 19.)

   b. „Svojom niskom razumnošću osjećalo je moju duhovnu nadmoć i neprestano **nešto izvodilo**.“ (str. 20.)

2. a. „Алкохолът те **видиотява**, копеле мръсно.” (str. 17.)

   b. „Alkohol te **pretvara u idiota**, gade jedan odvratni. (str. 19.)

3. a. „(…) – **гложде**ше ме любопитство, оная най-лицемерна част от човешката същност, (…)(str. 18.)

   b. „(…), **grizla** me znatiželja, onaj najlicemjerniji dio ljudskog bitka, (…)(str.20.)

4. a. „ **Блудкавият** текст я ужасяваше, тя се презираше, че го прави за пари, в същото време срокът я притискаше.“ (str. 18.)

   b. „ **Sladunjavi** tekst ju je užasavao, mrzila je sebe jer to radi zbog novca, a u isto ju je vrijeme i rok pritiskao.“ (str. 19.)

5. a. „**По дяволите**, как ние, тогава младите писатели, се възторгвахме от алиенацията (…)“ (str. 23.)

   b. „**Kvragu**, kako smo se mi, tada mladi pisci, oduševljavali alijenacijom (…)“ (str. 23.)

6. a. „(…), ама е баш **щуро**. (str. 28.)

b. „(…), a baš je **nestašno**! (str. 29.)

7. a. „То на никого не се дава, шефе, аз ще го оправя, **трай си**.“ (str. 28.)

b. „ono se nikome ne daje, ali ja ću ga srediti, **samo ti šuti**, šefe!“ (str. 29.)

8. a. „…ония ми ти изплезени **цици**, намигането под пъпа и, ех…“ (str. 38.)

b. „…one isplažene **grudi**, namigivanje pod pupkom, eh…“ (str. 40.)

9. a. „Не е вярно, **цапардоса** мен…“ (str. 41.)

b. „Nije istina, **ošamario** si mene…“ (str. 42.)

Ovdje, kao i u prethodnim primjerima iz prijevoda makedonske zbirke priča, imamo prijevode žargonizama riječima iz standardnog jezika, uglavnom iz razloga nedostatka odgovarajućeg ekvivalenta iz razgovornog sloja jezika. Tako je, primjerice, bugarski glagol *видиотявам*, koji doslovno znači „pretvoriti u idiota“, a u bugarskoj se leksikografiji smatra kolokvijalizmom, u primjeru pod rednim brojem 3. preveden opisno, i to bez upotrebe nestandardnih riječi. Razlog leži u tome što u hrvatskom ne postoji glagol koji navedeno značenje može izraziti jednom riječju te usput pripadati i kolokvijalizmima. Hrvatski jezik, naime, poznaje glagol *idiotizirati*, no on pripada standardnom jeziku te se ne uklapa sasvim u diskurs ovog romana (i njegovih likova). Također, frazem *правя номера* u bugarskom jeziku znači „prkositi“, „podmetati kome“, „podvaljivati“, „pakostiti“ ili „izvoditi trikove“ (otprilike kao *bacati klipove pod noge* ili *zabijati kajlu*). Kao što vidimo, u našem se jeziku ovi glagoli i frazemi koriste za opisivanje određenih međuljudskih odnosa, no u romanu je navedeni bugarski frazem upotrijebljen kako bi se opisale neprilike koje jedno računalo zadaje ljudskom liku, stoga bi prijevod bugarskog frazema nekim od navedenih hrvatskih ekvivalenata djelovao čudno i neskladno pa je i ovdje hrvatska prevoditeljica posegnula za opisnim prijevodom (*nešto izvodilo*), koji je prikladan i za iskazivanje odnosa među ljudima, ali i djelovanja tehnoloških naprava.

9.2. Prijevod žargonizmom

1. a. „Наистина ли бе важно за мен да узная дали Вероника си е **завъдила** любовник, (...)“ (str. 17.)

b. „Je li mi zaista bilo važno saznati je li Veronika **upecala** ljubavnika ili ljubavnicu, (...)“ (str. 19.)

2. a. „Цял следобед съм **наливала в главите** на ония богаташки олигофрени пет думи, (...)(str. 17.)

b. „Cijelo popodne sam **utuvljivala u glave** onih bogataških maloumnika pet riječi koje neće zapamtiti, (...) (str. 18.)

3. a. „(...) долу, в магазинчето на „**момчетата**„, с парите, които Вероника ми даде за кренвирши.“(str. 12.)

b. „(...), dole, u dućanu „kod **buraza**“, s novcem koji mi je Veronika dala za hrenovke.“

4. a. „То е без работа, **шефе**.“ (str. 26.)

b. „Bez posla je, **šefe**.“ (str. 28.)

5. a. „**Оная** му **работа** е крива, господин Тилев.“ (str. 31.)

b. „**Ona stvar** mu je kriva, gospodine Tilev.“ (str. 32.)

6. a. „(...), **светни** му едно да му олекне.“ (str. 32.)

b. „(...), **zvizni** mu jedan, da mu bude lakše.“ (str. 34.)

7. a. „ – сети се, че до нея е спрял от големите „**баварци**“ - (str. 33.)

b. „ – sjetila se da joj je stao veliki „**bavarac**“ - (str. 34.)[1]

[1] Riječ „bavarac“ odnosi se na automobil marke BMW (njem.: Bayerische Motoren Werke, hrv.: Bavarska Tvornica Motora)

8. a. „**Изчезвай**…“ (str. 34.)

b. „**Briši**…“ (str. 36.)

I ovdje, kao i u prijevodu *Mog muža*, nalazimo prijevode žargonizama hrvatskim ekvivalentima iz razgovornog sloja jezika. Radi se, naravno, o situacijama gdje za kolokvijalnu riječ ili izraz iz bugarskog jezika postoji odgovarajući ekvivalent u hrvatskom, koji se kao takav uklapa u općeniti diskurs romana i njegovih likova te nosi istu karakterizacijsku te ambijentacijsku ulogu kao i u originalnom tekstu.

9.3. Prijevod pejorativom/vulgarizmom/arhaizmom

1. a. „Не те ли е срам, в ден като този... У теб не е останало нищо свято, **копеле** гадно.“

b. „Zar te nije sramota, na današnji dan... u tebi nije ostalo ništa sveto, **kopile** jedno gadno.

2. a. „Каза, че днес съм сразил ония **посерковци** с търпението си.” (str. 32.)

b. „Rekla si da sam danas sasjekao one ***seronje*** svojim strpljenjem.“ (str. 34.)

3. a. „Колко взимаш за **свирка**?“ (str. 33.)

b. „Koliko uzimaš za **pušenje**?“ (str. 34.)

4. a. „Утре ще се обадя на тая **шунда** адвоката си, (…)” (str. 35.)

b. „Sutra ću se javiti onoj **pizdi** od svog odvjetnika, (…)” (str. 36.)

U ovim primjerima radi se o riječima koje nose pogrdno značenje (*pejorativi*), smatraju se vulgarnima, odnosno neprimjerenima za uljudnu komunikaciju (*vulgarizmi*). Neke od njih izvorno nisu obilježene pogrdnim ili vulgarnim konotacijama, no uslijed zastarijevanja stekle su

takve značenjske sastavnice (*arhaizmi*) pa su stoga uvrštene u istu ovu kategoriju. Tako je, primjerice, riječ „kopile“ nekada predstavljala neutralan izraz za dijete rođeno izvan bračne zajednice, no s vremenom se počela sve češće koristiti kao uvreda i poprimila značajke pejorativa i vulgarizma, a kao takva upotrijebljena je i u ovom romanu. Ovdje valja napomenuti i to da se vulgarizmi i pejorativi, u rječnicima često navode i kao žargonizmi, jer im je upotreba strogo ograničena na razgovorni jezik, i to među naročito blisko povezanim govornicima. Stoga se ovdje može govoriti i o prijevodu žargonizma žargonizmom, no ovakve riječi ipak predstavljaju posebnu leksičku kategoriju.

9.4. Prijevod dijalektizmom

1. a. „(...), която превръща писателя в оникновен **клюкар**, (...)“(str. 18.)
   b. „(...), koji pretvara pisca u običnog **tračera**, (...)“(str. 19.)

2. a. „(...), беше си купила италианска „**каска**“ – скъпа машина за навиване на коса, (...)“ (str. 21.)

   b. „(...), kupila si je talijansku **haubu**, skupu mašinu za navijanje kose, (...)“(str. 23.)

3. a. „... и не ми **лази по нервите**.“

   b. „... i ne **igraj** mi **po živcima**.

Kao što je bio slučaj i kod prijevoda s makedonskog, i ovdje susrećemo prijevode žargonizama riječima koje se u domaćoj leksikografiji smatraju obilježjima govora pojedinih regija, odnosno pojedinih dijalekata (usp. Anić 2007: 687), a u pojedinim se slučajevima smatraju pogodnima za prevođenje žargonizama zbog odstupanja od jezičnog standarda.

9.5. Prijevod deminutivom

1. a. „Няколкото **баби** съкооператорки – последните живи приятелки на мама, хлипаха.„ (str. 11.)

b. „Nekoliko **bakica** iz zgrade, posljednjih živih maminih prijateljica, jecalo je.“ (str. 11.)

Deminutivi, odnosno umanjenice, relativno se često koriste u svakodnevnom neformalnom govoru, najčešće kako bi govornik njima iskazao prisan odnos prema osobi ili predmetu na koji se referira umanjenicom te ukazao na svoje vedrije raspoloženje prilikom govorne situacije. Usto, umanjenice su često i stilski obilježene, kao hipokoristici ili odmilice (npr. „bakica“, „kućica“) ili pak kao pejorativi ili pogrdnice (npr. „novinarčić“, „pisarčić“). One su jedna od prepoznatljivijih elemenata razgovornog stila, stoga su u pojedinim primjerima poslužile kao prijevodna rješenja za bugarske žargonizme.

9.6. Prijevod nestandardnom grafijom

1. a. „**Заври** си ги рибите в...“ (str. 22.)

b. „**Zabi** si te ribe u... (str. 24.)

2. a. „Затвори си интернета защото госпожа Икономова требва да се обади на **човека** си...“ (str. 22.)

b. „Isključi internet jer se gospođa Ikonomova treba javiti svome **čo'jeku** (str. 24.)

U gore navedenim primjerima bugarski žargonizmi prevedeni su na hrvatski jezik pomoću zapisivanja riječi na način koji očito odudara od pravila standardnog hrvatskog pravopisa. Tako

se, primjerice, prevoditeljica u prvom primjeru namjerno odlučila za pogrešan zapis imperativa glagola „zabiti“ za drugo lice jednine („zabi“ umjesto standardnog „zabij“) kako bi efektnije približila grubost izražavanja prilikom svađe opisane u dotičnoj sceni romana. Osim toga, kad bi u drugom primjeru stajalo „čovjeku“ umjesto „čo'jeku“, stekao bi se dojam da se radi o drugačijoj vrsti odnosa, npr. o suradniku gospođe Ikonomove umjesto o njezinu suprugu.

10. Rasprava

Usporedbom prijevoda žargonizama u romanu *Propast* i zbirci novela *Moj muž*, utvrđena je veća raznolikost prijevodnih rješenja u romanu *Propast*. Međutim, među prijevodnim rješenjima uočene su i brojne sličnosti. Prilikom određivanja tipologije prijevodnih metoda temeljenih na leksikografskim odrednicama, nailazi se na problem neusklađenosti tih odrednica u različitim izvorima, napose kada je riječ o razlikovanju žargonizama i riječi iz razgovornog jezika. No, kako razlike u značenju tih odrednica ipak nisu velike, odnosno kako postoje mnoge podudarnosti između razgovornog jezika i žargona, kolokvijalizmi u prijevodu također su određeni kao žargonizmi.

U prijevodima obaju književnih djela primjetno je da su se prevoditelji prilikom prevođenja žargonizama većinom odlučivali za postupak neutralizacije, u većini slučajeva zbog nedostatka ekvivalentnog žargonizma u hrvatskom jeziku. Iako se, dakle, radi o postupku kojim se u prijevodu poništava onaj efekt koji je žargonizam izazvao u originalnom tekstu, čime se duh originala djelomično gubi, on je ovdje ipak opravdan jer je samo značenje žargonizma kvalitetno prenijeto, a žargonizmi su u prijevodima ipak prisutni u dovoljnoj mjeri da bi se duh originala barem djelomično očuvao. Valja napomenuti da su pod prijevode standardizacijom svrstana i prijevodna rješenja žargonskih frazema koja se sastoje od riječi iz registra standardnog jezika, no koje upotrijebljene zajedno, kao frazem, više odgovaraju razgovornom, pa i žargonskom, nego standardnom registru.

Sljedeći po zastupljenosti prijevodi su žargonizmom, koji su prisutni u ne mnogo manjem broju od prijevoda neutralizacijom, po čemu se ponovno podudaraju prijevodi obaju djela. Riječ je, kako je rečeno ranije, o takoreći idealnom prijevodnom rješenju, jer se riječ iz žargonskog registra izvornog jezika prevodi ekvivalentnom riječju iz istog registra ciljnog jezika. Može se reći da su hrvatski prevoditelji obaju djela žargonizmima prevodili žargonizme koliko god je to bilo moguće, pa čak i ako je u prijevodu broj žargonizama manji u originalu, duh originala razmjerno je vjerno prenesen.

Osim ovih dvaju najzastupljenijih načina, nailazimo i na još neke, bitno manje zastupljene. Takav je, primjerice, prijevod vulgarizmom, gdje iako nije prisutan „čisti“ žargonizam, on se takvim može smatrati, a takvim ga označuju i leksikografije izvornih i ciljnog jezika. Također, u nekim slučajevima prisutan je prijevod nestandardnom grafijom, čime se

označavaju glasovne redukcije prisutne u žargonskom govoru, što je također primjer prijevoda vjernog originalu. Ovakav prijevod mogao bi se primijeniti i u slučaju kada se žargonizam prevodi standardnom riječju te se ona zapisuje nestandardnom grafijom, no kako se radi o djelima u kojima su nestandardni oblici izražavanja tek povremeno prisutni, konstantno prevođenje ovim načinom stvorilo bi dojam pretjerivanja i stilske nezgrapnosti. Zamjetni su također i prijevodi dijalektizmom, gdje su prevoditelji upotrebom riječi iz određenog hrvatskog dijalekta imitirali odstupanje od standardnog jezika u originalnim tekstovima, gdje je to postignuto žargonizmom.

Iz navedenoga možemo zaključiti da je u hrvatskim prijevodima i bugarskog i makedonskog djela dominantan način prevođenje žargonizama neutralizacijom, uz nešto manju prisutnost prijevoda žargonizmom, dok su ostali načini razmjerno manje zastupljeni. Razloge za takav izbor prevoditeljâ možemo pronaći u činjenici da za većinu bugarskih i makedonskih žargonizama prisutnih u analiziranim djelima u hrvatskom jeziku jednostavno ne postoje ekvivalentni žargonizmi, barem ne oni koji bi bili razumljivi najvećem djelu čitateljske publike te nevezani isključivo za određenu urbanu sredinu ili društvenu skupinu. Time su prevoditelji nastojali izbjeći implicitno smještanje radnje u određeni društveni kontekst koji u originalu ne postoji te osigurati razumljivost jezika što većem broju čitatelja. Naime, oblici žargona koji se ne mogu barem donekle izjednačiti s razgovornim jezikom u pravilu indiciraju pripadnost određenoj društvenoj skupini. Ipak, u svim ostalim za to pogodnim situacijama, - prevoditelji su se odlučivali za prijevode žargonizmom. Riječ je, dakle, o situacijama gdje bi se i u hrvatskom kontekstu najvjerojatnije upotrijebio žargonizam. Prevoditeljima bi se ipak moglo prigovoriti djelomično gubljenje duha originala te na pojedinim mjestima nepotrebno neutraliziranje žargonizama.

U pogledu ostalih, manje zastupljenih načina prevođenja, može se zaključiti da su umjesto prijevoda žargonizmom, prevoditelji odlučili posegnuti za drugim oblicima odstupanja od standardnog jezičnog izraza kako bi zadržali stilsku obojenost.

11. Zaključak

Istraživanje provedeno za potrebe ovoga rada pokazalo je kako se pojmom *žargon* u lingvistici nazivaju različiti jezični varijeteti, kojima su zajedničke karakteristike stilska obilježenost, odudaranje od standardnog jezika te ograničenost upotrebe na određene društvene skupine i govorne situacije. Tako se žargonom smatraju specifični jezični varijeteti društvenih skupina povezanih raznim sociolingvističkim faktorima, ali i urbani sociolekt mladih ljudi, koji se uklapa u razgovorni funkcionalni stil, no djelomično izlazi i izvan njegovih okvira.

Kao jezični varijetet koji se zbog odmaka od jezičnog standarda stereotipno povezuje s ljudima na marginama društva, u književnom je stvaralaštvu žargon zastupljen od vremena kada se takve skupine počinju prezentirati u književnosti, odnosno od razdoblja realizma i naturalizma. Doživljava procvat u vrijeme popularnosti *proze u trapericama*, koja afirmira likove buntovnih mladih ljudi i pripadnika supkultura, a njegova je prisutnost u književnosti evidentna i u današnje doba, kada se već podosta izgubio njegov subverzivni i buntovnički potencijal, no njegova izražajnost i dalje je prisutna. Živopisnost žargona u književnosti uglavnom ima karakterizacijsku i ambijentacijsku ulogu.

Kako se žargoni pojedinih jezika poprilično razlikuju, njihovo prevođenje predstavlja složen zadatak. Prevoditeljima na raspolaganju stoji čitav niz prijevodnih strategija koje imaju temelje u teorijama prevođenja. Kako se radi o teorijama koje se na prevođenje osvrću na različite načine, iz njih proizlaze i različite prijevodne metode. Iako, dakle, postoje brojne takve metode i njihove tipologije, tijekom analize prijevoda za ovaj rad utvrđena je tipologija koja se temelji na podjeli prema leksikografskim odrednicama prijevodnog ekvivalenta.

Bugarski roman *Propast* te makedonska zbirka priča *Moj muž* stavili su pred hrvatske prevoditelje problematiku prevođenja žargonizama. Iako možda ne obiluju žargonizmima poput, recimo, hrvatske proze u trapericama, u navedenim je djelima prisutan dovoljan broj žargonizama da pruže dostatnu količinu građe za analizu prijevoda. Žargon u djelima, naime, uglavnom služi ilustriranju pojedinih društvenih skupina koje se pojavljuju povremeno, a u glavnom su im fokusu likovi običnih ljudi, koji se služe jezikom s elementima žargonizama. Prevoditelji su za prijevod žargonizama primijenili nekoliko različitih postupaka.

Postupak neutralizacije pokazao se tijekom analize kao najkorišteniji postupak, u većini slučajeva uslijed nedostatka *dinamičke* ili *funkcionalne ekvivalencije*, odnosno ekvivalentnog

žargonizma u ciljnom jeziku koji bi proizveo gotovo isti učinak na hrvatskog čitatelja kao i originalni žargonizam na bugarskog ili makedonskog. Stoga se može reći da su se prevoditelji više oslonili na *formalnu ekvivalenciju*, to jest na odabir riječi koja se značenjski podudara s riječju iz originala, no nedostaje joj značenjska sastavnica žargonizma, čime se taj dio značenja gubi u prijevodu. Ipak, nisu malobrojni ni primjeri prijevoda žargonizmima, u čemu se očituje primjena dinamičke ekvivalencije. Kad bismo zanemarili ostale, manje korištene prijevodne postupke, mogli bismo reći da su prevoditelji, promatrano kroz prizmu Nidine dihotomije, kod prijevoda bugarskih i makedonskih žargonizama primijenili kombinaciju dinamičke i formalne ekvivalencije. Takav prijevod prema Nidi predstavlja optimalnu ekvivalenciju, jer u isto vrijeme uspijeva u određenoj mjeri očuvati duh originala te ostati razumljiv čitateljima.

Promotrimo li prijevode sa stajališta traduktologije o prevođenju stilski obojenih riječi, uočit ćemo da u prijevodima prevladava načelo *transformacije*, koje se očituje u primjeni postupka neutralizacije. No, unatoč tome, i ovdje uočavamo da nam brojnost primjera prijevoda žargonizmima, ali i drugim stilski obojenim riječima, ukazuje na to da je invarijantnost stilski obojenih riječi ispoštovana u onoj mjeri u kojoj to dopušta hrvatski jezik, a koja ipak nije zanemariva. Mogli bismo, dakle, kazati da su u prijevodima primijenjene kombinacije načela dinamičke i formalne ekvivalencije te transformacije i invarijantnosti stilski obilježenih riječi.

Smatram da su žargonizmi u romanu i zbirci priča prevedeni razmjerno kvalitetno, usprkos brojnim odstupanjima od žargonskog diskursa u prijevodu. Ta odstupanja, naime, nisu rezultat lošeg prevođenja, već objektivne nemogućnosti drugačijeg prijevoda, dok se iz podudaranja u žargonskom diskursu može zaključiti da su prevoditelji težili očuvanju tog diskursa u prijevodu koliko je to bilo objektivno moguće. Smatram da unatoč tome što žargon u lingvistici već dugo nije nepoznata tema te se njegova prisutnost u književnosti proteže od razdoblja realizma sve do danas, pitanje njegova prevođenja još uvijek nije dovoljno rasvijetljeno te zahtijeva daljnja istraživanja.

12. Literatura

- Anić, Vladimir. 2007. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber: Europapress holding
- Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. 2000. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber
- Bugarski, Ranko. 2003. *Žargon: lingvistička studija*. Beograd: XX vek
- Bužarovska, Rumena. 2014. *Mojot maž*. Skopje: Ili-ili
- Bužarovska, Rumena. 2016. *Moj muž*. S makedonskoga preveo Ivica Baković. Zagreb: V.B.Z
- Davitkov, Ivana. 2016. *Gramatični transformacii pri hudožestven prevod (sarbsko-balgarski paraleli)*. Sofija: Sv. Kliment Ohridski
- Digitalen rečnik na makedonskiot jazik. http://www.makedonski.info/ (pristupljeno 23. studenog 2019.)
- Flaker, Aleksandar. 1977. *Proza u trapericama*. Zagreb: Liber (Razlog)
- Hrvatski jezični portal. http://hjp.znanje.hr/ (pristupljeno 18. prosinca 2019.)
- Izmaylova Alekseevna, Guzel. 2017. *Linguistic and Social Features of Slang*. International Journal of Scientific Study 6. 75-78 https://www.ijss-sn.com/uploads/2/0/1/5/20153321/ijss-iran_sep_17_benson_oa16.pdf (pristupljeno 10. siječnja 2020.)
- Jovanović, Ana A. 2015. *Osnovi teorije prevođenja sa kritičkim poređenjem prevodâ*. Beograd: Factum izdavaštvo
- Košćak, Nikola. 2018. *Šrajbenzi spiku?*. Zagreb: stilistika.org
- Levý, Jiři. 1982. *Umjetnost prevođenja*. Preveo dr. Bogdan Dabić. Sarajevo: Svjetlost
- Mihaljević, Milica i Kovačević, Barbara. 2006. *Frazemi kroz funkcionalne stilove*, *Jezik 1*. 1-15
- Moya, Virgilio. 2004. *La selva de la traducción: teorías traductológicas contemporáneas*. Madrid: Ediciones Cátedra
- Rečnik na balgarski ezik. https://rechnik.chitanka.info/ (pristupljeno 10. studenog 2019.)
- Rečnikat na ulicata. https://www.bgjargon.com/ (pristupljeno 11. studenog 2019.)

- Skelin Horvat, Anita i Muhvić-Dimanovski, Vesna. 2010. *Država u banani i mrak sniženja - žargonizmi u svakodnevnom jeziku*. Vesna Mildner i Marko Liker (ur.). Zagreb: FF-press. 337- 361
- Stoimenova, Neli. 2017. *Nov rečnik na uličnija žargon*. Plovdiv: Millenium
- Trenevski, Tomislav. 1997. *Rečnik na žargonski zborovi i izrazi.* Skoplje: T. Trenevski
- Zarev, Vladimir. 2014. *Razruha*. Plovdiv: Hermes
- Zarev, Vladimir. 2015. *Propast*. S bugarskog prevela Ksenija Banović. Zagreb: Edicija Božičević